

Formeel of informeel?



Een onderzoek naar de invloed van WhatsApp op het vermogen van mbo-studenten om een formele en informele context te kunnen onderscheiden

Fabiënne Stoffels
S4385772
10 juni 2016
Bachelorscriptie Taalbeheersing
Begeleider: Lieke Verheijen, MA
Tweede beoordelaar: Prof. Dr. W. Sporeen

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	2
Samenvatting.....	3
1. Inleiding.....	4
2. Methode.....	7
2.1. Participanten.....	7
2.2. Materiaal.....	7
2.3. Onderzoeksontwerp.....	10
2.4. Procedure.....	10
2.5. Statistische toetsing.....	11
3. Resultaten.....	12
3.1. Vijfpuntschaal per situatie.....	12
3.2. Gemiddelden per soort situatie.....	12
3.3. Formele situaties versus informele situaties.....	13
3.4. Gekozen zinnen over het algemeen.....	13
4. Conclusies en discussie.....	15
5. Literatuur.....	18
6. Bijlage 1: Vragenlijst.....	20

Voorwoord

Social media zijn voor mij gaandeweg mijn leven steeds belangrijker geworden. De keuze voor dit onderwerp van mijn scriptie was dan al gauw gemaakt. Vol enthousiasme begon ik dan ook aan een onderzoek naar de invloed van *social media* op de schrijfvaardigheid van jongeren. Het afgelopen half jaar heb ik veel nieuwe dingen geleerd, zoals een goede onderzoeksmethode vinden, participanten werven en verslag doen van de opgebrachte resultaten. Dit alles is in deze bachelorscriptie te lezen.

Een ander inzicht dat ik de afgelopen periode verkregen heb, is dat het belangrijk is om de juiste personen om je heen te hebben tijdens het schrijven van een scriptie. Zo wil ik allereerst mijn begeleiders MA L. Verheijen en prof. dr. W. Spooren hartelijk danken voor de goede begeleiding, de hulp en de feedback.

Daarnaast wil ik mijn medestudenten van de bachelorwerkgroep bedanken voor een fijne sfeer tijdens de bijeenkomsten en voor het overleggen en meedenken over alle facetten van de scriptie. Samen hebben we ieders scriptie hopelijk naar een hoger niveau kunnen brengen. Tot slot wil ik van de gelegenheid gebruik maken om mijn lieve ouders, vriend en mijn vriendinnen te bedanken voor hun steun en gezelschap. Zij hebben de beruchte scriptieperiode een stuk minder zwaar gemaakt.

Iedereen hartelijk dank voor alles!

Nijmegen, mei 2016

Samenvatting

WhatsApp is een vorm van *social media* en *instant messaging* en het wordt steeds meer een primair communicatiekanaal. Tegenwoordig heerst er tussen taalkundigen een debat over de invloed van dit soort nieuwe media op de schrijfvaardigheid van jongeren. Steeds vaker bevatten teksten van jongeren namelijk digi-taal, waarbij gebruik wordt gemaakt van shortcuts, waardoor woorden worden ingekort, letters af en toe worden vervangen door cijfers en vaak niet voldaan wordt aan het Standaardnederlands. Er werd al eerder gesteld dat jongeren als gevolg van *social media*, niet meer in staat zijn om informele contexten, waarin digi-taal gebruikt mag worden, te onderscheiden van formele contexten. Aangezien dit vermogen aan de basis ligt van de schrijfvaardigheid, is in dit onderzoek onderzocht in hoeverre leerlingen over het vermogen beschikken om formele contexten van informele contexten te onderscheiden en wat voor een invloed *instant messaging* daarop heeft. Vijftien mbo-studenten hebben een WhatsAppgesprek gevoerd en vijftien studenten hebben een opstel geschreven. Vervolgens hebben alle studenten een vragenlijst ingevuld waarin ze van zeven situaties moesten aankruisen of het formele of informele situaties betreft en welke zin ze het best bij de situatie vinden passen. Uit de analyses van de resultaten kan geconcludeerd worden dat de studenten al over het vermogen beschikken om formeel en informeel van elkaar te onderscheiden en dat WhatsApp hier geen invloed op lijkt te hebben.

1. Inleiding

‘WhatsApp wordt steeds meer een primair communicatiekanaal’. Dat wijst het onderzoek van Telecompaper Consumer Panel (2015) uit. Het blijkt dat een groeiende groep de voorkeur geeft aan het gebruik van een zogenaamde messagingdienst, zoals WhatsApp, om onder andere afspraken te maken (Telecompaper 2015). Tevens heeft Nu.nl op 19 januari 2015 bericht dat destijds 9,4 miljoen Nederlanders gebruik maakten van WhatsApp; dat zijn 1,5 miljoen gebruikers meer dan in 2014 (Nu.nl 2015).

WhatsAppgebruik is een vorm van *Instant Messaging* (IM). IM is in het begin van de 21e eeuw populair geworden en is een synchrone vorm van *computer-mediated communication* (CMC), waarbij tekstberichten direct uitgewisseld worden tussen twee of meer personen (Baron 2004, p. 399). Deze tekstberichten voldoen vaak niet aan het Standaardnederlands en bevatten vaak incorrecte spelling, grammatica of interpunctie (Verheijen 2013, p. 538). Er wordt namelijk gebruik gemaakt van zogenoemde shortcuts, waarbij voornamelijk woorden worden ingekort en af en toe letters worden vervangen door cijfers. Efficiëntie speelt hierbij een rol: het bericht moet zo snel en effectief mogelijk overgebracht kunnen worden (Verheijen 2013, pp. 583-584). Vooral jongeren lijken gebruik te maken van digi-taal: spelling heeft voor hen nu ook al zogenoemde registers die ze aan kunnen passen aan de situatie (Gheuens 2010, p. 60).

IM-taal wordt gezien als een fusie van formeel, informeel en sterk informeel taalgebruik (Tagliamonte & Denis 2008). Daarnaast zou IM verhoogd gebruik van nieuwe taalinnovaties tonen, wat als bewijs kan dienen om vast te stellen dat IM aan het voorfront van taalverandering staat (Tagliamonte & Denis 2008, p. 25). Wat betreft deze verandering en de invloed van nieuwe media op de geletterdheid van jongeren, zijn de meningen verdeeld. Zo concludeerde taalkundige Crispin Thurlow (2006) namelijk op grond van een corpus van 101 krantenartikelen over CMC en het taalgebruik dat de media pessimistisch zijn over de tekstberichten en IM. Anderen laten daarentegen minder negatieve stemmen horen. IM zou namelijk onder andere voor een creatievere omgang met taal kunnen zorgen (Plester, Wood & Bell 2008).

Het debat over de invloed van nieuwe media op de geletterdheid van jongeren, wordt vooral gevoerd tussen taalkundigen. De meningen van de betrokkenen zelf wordt niet vaak aangehaald, terwijl deze meningen natuurlijk ook relevant zijn. Spooren (2009) heeft hier echter onderzoek naar gedaan door een enquête af te nemen bij docenten, ouders en leerlingen

van vijftien tot zeventien jaar, waarin hun mening werd bevraagd wat betreft de relatie tussen chatten en schrijfvaardigheid. Hieruit is onder andere gebleken dat de docenten en leerlingen een positieve invloed zien van chatten op het schrijven van betere teksten (Spooren 2009, p. 333). Ook in Amerika is een onderzoek uitgevoerd naar de meningen van scholieren en hun ouders over de invloed van nieuwe media op het schrijfproces en de schrijfkwaliteit (Lenhart et al. 2008). Uit dit onderzoek is echter gebleken dat leerlingen zich ervan bewust zijn dat de informele stijl van IM vaker in formele schooltaken terechtkomt (Lenhart et al. 2008, p. 21). Dat de informele stijl vaker in schooltaken terechtkomt, is waarschijnlijk te wijten aan onvoldoende registerbeheersing om bijvoorbeeld de spelling aan de desbetreffende context aan te passen (Gheuens 2010, p. 60).

Er lijkt een negatief verband te zijn tussen de sms-taalkenmerken in het dagelijks gebruik van lager opgeleiden en hun schrijfkwaliteit (Rosen et al. 2010). Daarnaast lijken leerlingen niet alleen woorden verkeerd te spellen in IM-taal, maar ook niet in staat te zijn om een onderscheid te maken tussen een informele context waarin het toegestaan is om IM-taal te gebruiken en een formele context waarin het juist ongepast is (Mphahlele & Mashamaite 2005). Vooral leerlingen met een lage opleiding zouden problemen hebben met dit onderscheid en met het voeren van formeel taalgebruik. Laagopgeleiden zijn namelijk, in tegenstelling tot hoogopgeleiden, minder getraind in verklarend taalgebruik dat juist de boventoon voert in formele contexten (Van Wijk en Kempen 1981, 208).

Ondanks dat leerlingen niet meer in staat lijken te zijn om een onderscheid te maken tussen formeel en informeel, wordt het verschil tussen de twee contexten toch zeer belangrijk gevonden door de maatschappij. Onze samenleving vindt het namelijk van groot belang dat de jeugd leert om schoolse taken, zoals het schrijven van een formele brief, op een goed niveau uit te voeren (Spooren 2011, p. 7). Spooren (2011) verwoordt het belang van het onderscheid tussen formeel en informeel als volgt: 'Wie succesvol wil deelnemen aan beide vormen van taalgebruik zal moeten kunnen switchen tussen de code van de sms-taal en die van het Standaardnederlands' (Spooren 2011, p. 8).

Een belangrijke voorwaarde voor het kunnen schrijven van een juiste formele of informele tekst, is het vermogen van de leerlingen om de formele en informele contexten van elkaar te kunnen onderscheiden. Aangezien dit vermogen aan de basis ligt van de schrijfvaardigheid in een bepaalde context, is het interessant om te onderzoeken in hoeverre leerlingen deze vaardigheid hebben en wat voor een invloed instant messaging daarop heeft. In dit onderzoek zal deze kwestie dan ook onderzocht worden. Daarbij staat de volgende vraag centraal: In

hoeverre heeft het gebruik van WhatsApp invloed op het vermogen van mbo-studenten om formele en informele contexten van elkaar te onderscheiden?

Het doel van dit onderzoek is om een beeld te verkrijgen van de invloed van het gebruik van WhatsApp op het vermogen van leerlingen om formeel en informeel van elkaar te scheiden. Een bijkomend doel daarbij is om na te gaan waar exact het knelpunt zit, waardoor lager opgeleiden onvoldoende in staat zijn om een correct formele of informele tekst te schrijven.

2. Methode

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden, is een experiment opgezet waarbij een groep mbo-studenten gesplitst is in twee groepen. De experimentele groep heeft in clusters WhatsAppgesprekken gevoerd en de controlegroep heeft opstellen geschreven. Vervolgens hebben alle studenten dezelfde enquête ingevuld, waarin ze zeven formele of informele situaties hebben gelezen en daarbij hebben moeten kiezen of het een formele of informele situatie betreft en welke zin het best bij de situatie past.

2.1. Participanten

De participanten die aan dit onderzoek hebben deelgenomen, waren allemaal mbo-studenten aan de Gilde Opleidingen te Venlo. In totaal hebben dertig participanten deelgenomen. Van die dertig participanten waren drie mannen en 27 vrouwen, met een gemiddelde leeftijd van 17,5 jaar. Vijftien participanten volgden de opleiding Sociaal Pedagogisch Werker op niveau 3 en vijftien participanten volgden de opleiding Onderwijsassistente op niveau 4. Met uitzondering van één participant waren alle participanten Nederlands en ze hebben dan ook Nederlands als moedertaal.

2.2. Materiaal

De mbo-studenten hebben een gesprek gevoerd via WhatsApp op hun eigen mobiele telefoon. De opstellen zijn met pen en papier geschreven.

Om erachter te komen in hoeverre de participanten het vermogen hebben om formele contexten van informele contexten te onderscheiden, is er gebruik gemaakt van een vragenlijst, die in bijlage 1 te zien is. De eerste zes vragen van de vragenlijst waren algemene vragen over de participant. Hiermee werd het geslacht, de leeftijd, de mbo-opleiding en het niveau, de nationaliteit, de moedertaal en de mate van dialectgebruik gevraagd. De participanten dienden de mate van dialectgebruik aan te kruisen op een vijfpuntschaal, waarbij 1 stond voor 'nooit' en 5 voor 'altijd'.

Na deze vragen volgden er zeven formele of informele situaties. Om te bepalen of een situatie formeel of informeel is, is een schema van *zakelijkschrijven.nl* gehanteerd, waarin globale richtlijnen staan voor respectievelijk formele en informele situaties en taalgebruik. Dit schema is te zien in tabel 1. In de eerste kolom staan de doelgroepen, de doelen van een tekst en de afzenders. In de tweede en derde kolom zijn per doelgroep, doel en afzender de formele en informele richtlijnen te zien.

Tabel 1: *Schema van zakelijkschrijven.nl waarin globale richtlijnen voor formele en informele situaties te zien zijn.*

	Formele situatie	Informele situatie
Doelgroep:		
Leeftijd	Oudere doelgroep	Jonge doelgroep
Status	Hoger dan schrijver	Lager dan schrijver
Relatie	Onbekende (lezers)	Bekende (lezers)
Doel van de tekst:		
Reclame/wervend	Niet wervend	Wel wervend
Informatief	Officiële informatie	Minder officieel
Relatie met de lezer	Afstandelijk	Accent op relatie (bouwen)
Afzender:		
Grootte van de organisatie	Grote organisaties	Kleinere organisaties
Branche	Klassieke bedrijfstakken	Moderne bedrijfstakken
Toegankelijkheid	Afstandelijk	Laagdrempelig
Profilering	Klassiek	Populair, modern

De eerste situatie is het ontmoeten van de ouders van een nieuwe vriend(in). Deze situatie is formeel, want het betreft een oudere en onbekende doelgroep en het is een afstandelijke relatie.

De tweede situatie was het schrijven van een brief naar vrienden in Afrika. Dit is een informele situatie, aangezien de doelgroep jong en bekend is, er een minder officieel doel is en het accent ligt op de relatie.

In de derde situatie werd er een mail gestuurd naar een docent wiskunde met een vraag over een som. Deze situatie was formeel, want de docent behoort tot een oudere doelgroep, heeft een hogere status dan de schrijver en er is een afstandelijke relatie tussen de docent en de leerling.

De vierde situatie bevond zich in een pretpark, waar een groepje jongeren aan een oudere voorbijganger vraagt om een foto van hen te maken. Deze situatie is formeel,

aangezien de voorbijganger behoort tot een oudere en onbekende doelgroep en de relatie tussen de jongeren en de voorbijganger afstandelijk is.

De vijfde situatie betreft het schrijven van een verslag over drugsgebruik. Het betreft een formele situatie, aangezien de docent als doelgroep ouder is en een hogere status heeft dan de schrijver en er een afstandelijke relatie is tussen de schrijver en de doelgroep.

In de zesde situatie moest de participant zich voorstellen dat hij of zij op kamers wil gaan wonen en dus een stuk moet schrijven om uitgenodigd te worden voor een kijkavond. Deze situatie is twijfelachtig: het betreft een doelgroep van ongeveer dezelfde leeftijd en het accent ligt op relatie bouwen, maar het zijn wel onbekende lezers. Deze situatie kan dan ook gezien worden als neutraal, waarmee goed getest kan worden waar de jongeren de voorkeur aan geven als het geen sterk formele of informele context is.

De laatste situatie is een uitnodiging versturen aan vrienden voor een verjaardagsfeest. Deze situatie is informeel, aangezien het een jonge en bekende doelgroep is, er is een minder officieel doel en het accent ligt op de relatie.

Per situatie moesten de participanten twee vragen beantwoorden. Allereerst moesten de participanten op een vijfpuntschaal aankruisen in hoeverre ze de situatie formeel of informeel vonden. Daarna moesten ze van twee of drie zinnen per situatie aangeven welke ze het beste bij de situatie vonden passen. Deze zinnen bevatten formeel of informeel taalgebruik en bij de geschreven situaties is er een extra zin toegevoegd met digi-taal. Een voorbeeld hiervan zijn de volgende zinnen van situatie 2:

‘4. Welke zin past het best bij deze situatie?’

0 ‘Hoi! Hoe is het met jullie? Ik ga binnenkort weer naar Afrika.’

0 ‘Beste vrienden, is alles oké? Ik heb recent weer een vakantie geboekt naar Afrika.’

0 ‘Hoi! Hoe istie? Ik ga binnenkort weer naar Afrika. ☺’

Bij het opstellen van deze zinnen is een woordenlijst van *zakelijkschrijven.nl* met informele en formele woorden gehanteerd. De eerste zin in het voorbeeld is informeel. De tweede zin is formeel gemaakt, door onder andere het woord ‘recent’ en de derde zin bevat digi-taal, door onder andere ‘istie’ en de smiley.

2.3. Onderzoeksontwerp

In dit onderzoek is er gewerkt met een between-subjects ontwerp, wat wil zeggen dat elke participant of een WhatsAppgesprek moest voeren of een opstel moest schrijven. Hierbij zijn de participanten gelijkmatig over de onafhankelijke variabelen ‘WhatsApp’ en ‘opstel’ verdeeld, waarbij een aantal van vijftien personen per onafhankelijke variabele werd aangehouden. De participanten vulden daarna allen dezelfde vragenlijst in, waarmee de afhankelijke variabelen uiteindelijk gemeten werden.

2.4. Procedure

De participanten zijn benaderd via hun docent Nederlands. Nadat ze toegestemd hebben, is een datum afgesproken om samen te komen in twee lokalen in het gebouw van Gilde Opleidingen te Venlo. In dit lokaal waren louter de participanten, hun docent en de onderzoeker aanwezig, waardoor de storende factoren zo veel mogelijk beperkt zijn. Vervolgens zijn de participanten verdeeld over twee groepen van 15 personen: de experimentele groep en de controlegroep. Hierbij was sprake van randomisering: elke participant werd willekeurig toegewezen aan een groep.

De experimentele groep kreeg als uitleg dat ze in clusters van drie of vier personen een kwartier lang een WhatsAppgesprek moesten voeren over vluchtelingen in Nederland. Hierbij werd aangestipt dat het een natuurlijk en los gesprek zal zijn, waarbij ze moesten typen zoals ze in het dagelijks leven ook doen. De controlegroep werd uitgelegd dat ze in diezelfde tijd een opstel moesten schrijven over hetzelfde onderwerp. Hierbij is niet verteld in welke context (formeel of informeel) het opstel geschreven moest worden, zodat er vóór de daadwerkelijke taak geen specifieke context geprimed werd.

Nadat het bovenstaande uitgevoerd was, is de WhatsAppgebruikers gevraagd om het gesprek op te sturen. Er is voor gekozen om dit pas na de taak te doen, zodat de participanten niet beïnvloed worden in hun schrijfwijze door het idee dat de onderzoeker het gesprek gaat lezen. De opstellen zijn ook ingenomen. Aangezien in dit onderzoek louter de invloed van het gebruik van WhatsApp en niet van de mate van digi-taal in WhatsApp onderzocht wordt, is er echter voor gekozen om de WhatsAppgesprekken en de opstellen niet te analyseren.

Na het inleveren van de WhatsAppgesprekken en de opstellen hebben alle participanten op hetzelfde moment de vragenlijst gekregen. Deze is kort ingeleid door te

zeggen dat de participanten niet te lang over de vragen na moesten denken. Tevens is verteld dat de deelname geheel anoniem is en dat de gegevens vertrouwelijk verwerkt worden. Na afloop zijn de participanten en de docent bedankt en is er een informatiedocument voor ouders en verzorgers uitgedeeld, waarin meer informatie staat over het onderzoek en de vertrouwelijkheid van de onderzoeksgegevens. De afname duurde ongeveer een half uur.

2.5. Statistische toetsing

Na het uitvoeren van het onderzoek, zijn de data uit de vragenlijsten ingevoerd in SPSS. De analyse van de vijfpuntschalen per situatie en over het algemeen heeft plaatsgevonden door het toepassen van een onafhankelijke t-toets met 'conditie' als *grouping variabele*. Daarnaast is er een *paired samples* t-toets uitgevoerd om te kijken of de formele situaties significant anders beoordeeld zijn dan de informele situaties. De antwoorden op welke zinnen het best bij de desbetreffende situaties passen, zijn geanalyseerd door een Chi-kwadraat toets.

3. Resultaten

3.1. Vijfpuntschalen per situatie

De vijfpuntschalen waarin de studenten per situatie aan moesten geven of het een formele of informele situatie betreft, zijn geanalyseerd door middel van onafhankelijke t-toetsen. De resultaten hiervan zijn gerapporteerd in tabel 2. In de derde en vierde kolom zijn de gemiddelden en standaarddeviaties per situatie en per conditie te zien. In de vijfde en zesde kolom zijn de *t*-waarden en de *p*-waarden per situatie te zien.

Tabel 2: Resultaten t-toets met de gemiddelden, standaarddeviaties en *t*- en *p*-waarden van de situaties per conditie.

		WhatsAppgroep	Opstelschrijvers	<i>t</i> -waarde	<i>p</i> -waarde
Formele situaties	situatie 1	2.60 (0.99)	2.87 (0.35)	.987	.332
	situatie 3	1.80 (0.86)	1.47 (0.74)	1.134	.266
	situatie 4	2.20 (0.56)	2.40 (0.83)	.775	.445
	situatie 5	1.80 (1.21)	1.93 (1.16)	.308	.760
Informeel situaties	situatie 2	4.00 (1.13)	3.87 (0.99)	.343	.734
	situatie 7	4.20 (1.15)	3.87 (1.41)	.711	.483
Twijfelsituatie	situatie 6	1.73 (0.70)	1.60 (1.12)	.390	.699

Noot: Oordelen waren van 1 (formeel) tot 5 (informeel).

Uit de analyse van de onafhankelijke t-toets voor de vijfpuntschalen per situatie met als factor ‘conditie’ is gebleken dat er geen significante verschillen waren tussen de WhatsAppgroep en de opstelschrijvers (p 's \geq .332).

3.2. Gemiddelden per soort situatie

Om te zien hoe de studenten de formele en de informele situaties in het algemeen hebben beoordeeld op een vijfpuntschaal, zijn de resultaten van de formele en informele situaties respectievelijk gemiddeld. Vervolgens zijn de twee situaties en de twijfelsituatie in het algemeen geanalyseerd door middel van een t-toets met als factor ‘conditie’. In tabel 3 zijn de

resultaten te zien. In de tweede en derde kolom zijn de gemiddelde beoordelingen per twijfelsituatie, informele en formele situaties te zien. In de vierde en vijfde kolom zijn de *t*-waarden en *p*-waarden te zien.

Tabel 3: De gemiddelden, standaarddeviaties, *t*-waarden en *p*-waarden van formele, informele en twijfelsituatie in het algemeen.

	WhatsAppgroep	Opstelschrijvers	<i>t</i>-waarde	<i>p</i>-waarde
Formele situaties	2.10 (0.57)	2.17 (0.55)	.328	.745
Informele situaties	4.10 (1.00)	3.87 (1.00)	.647	.523
Twijfelsituatie	1.80 (1.21)	1.93 (1.16)	.390	.699

Noot: Oordelen waren van 1 (formeel) tot 5 (informeel).

Op een vijfpuntschaal werden de formele situaties gemiddeld beoordeeld met 2.10 en 2.17. De informele situaties werden gemiddeld beoordeeld met 4.10 en 3.87. De twijfelsituatie werd beoordeeld met 1.80 en 1.93.

Uit de analyse van de onafhankelijke *t*-toetsen voor de formele situaties gemiddeld, de informele situaties gemiddeld en de twijfelsituatie met als factor ‘conditie’ is gebleken dat er geen significante verschillen waren tussen de WhatsAppgroep en de opstelschrijvers (*p*’s \geq .523).

3.3. Formele situaties versus informele situaties

Om te achterhalen of de studenten in staat zijn om een onderscheid te maken tussen de formele en informele situaties, zijn de formele situaties gemiddeld en de informele situaties gemiddeld en is er gebruik gemaakt van een *paired samples t*-toets. Tevens kan hiermee gecontroleerd worden of de manipulatiekeuze van de situaties juist was. Dat bleek het geval. De analyse van de *paired samples t*-toets heeft uitgewezen dat er een significant verschil was tussen de beoordelingen van de formele situaties ($M=2.13$, $SD=.548$) en de informele situaties ($M=3.98$, $SD=.978$) ; $t(8.27)$, $p < .001$.

3.4. Gekozen zinnen over het algemeen

De gekozen zinnen per situatie zijn samengevat in twee tabellen. Tabel 4 laat voor de WhatsAppgroep in de derde, vierde en vijfde kolom zien hoe vaak de formele, informele en

digi-talige zinnen zijn gekozen per formele of informele situaties. Daarnaast zijn de *standardized residuals* onder de aantallen te vinden.

Tabel 4: *De aantallen gekozen zinnen en de standardized residuals per situatie voor de WhatsAppgroep.*

		Formele zin	Informele zin	Digi-talige zin
Formele situaties	Aantal	35	25	0
	Std. Residual	1,5	-1.0	-1.4
Informele situaties	Aantal	6	21	3
	Std. Residual	-2.1	1.4	2.0

Uit de analyse van een Chi-kwadraat toets voor de gekozen zinnen van de WhatsAppgroep bleek er een verband te zijn tussen de gekozen zinnen en de situaties; $\chi^2(2) = 15.59$, $p < .001$. De analyse van de *standardized residuals* laat zien dat er relatief weinig formele zinnen en relatief veel digi-talige zinnen zijn gekozen bij de informele situaties.

In tabel 5 zijn voor de opstelschrijvers het aantal gekozen zinnen per situatie te zien in de derde, vierde en vijfde kolom. Daarnaast zijn de *standardized residuals* onder de aantallen beschreven.

Tabel 5: *De aantallen gekozen zinnen en de standardized residuals per situatie voor de opstelschrijvers.*

		Formele zin	Informele zin	Digi-talige zin
Formele situaties	Aantal	44	16	0
	Std. Residual	1,8	-.6	-2.8
Informele situaties	Aantal	6	12	12
	Std. Residual	-2.6	.9	4.0

Uit de analyse van de Chi-kwadraat toets voor de opstelschrijvers is gebleken dat er een verband is tussen de gekozen zinnen en de situaties; $\chi^2(2) = 35.38$, $p < .001$. Het analyseren van de *standardized residuals* heeft uitgewezen dat de opstelschrijvers relatief weinig digi-talige zinnen hebben gekozen in formele situaties. Daarnaast hebben ze relatief weinig formele zinnen en relatief veel digi-talige zinnen in de formele situaties gekozen.

4. Conclusies en discussie

In dit onderzoek is geprobeerd om vast te stellen wat WhatsAppgebruik voor een invloed heeft op het vermogen van mbo-studenten om formele en informele contexten van elkaar te kunnen onderscheiden. In een experimentele vorm hebben de studenten allereerst een WhatsAppgesprek gevoerd of een opstel geschreven. Vervolgens hebben ze een vragenlijst ingevuld, waarin zeven verschillende formele of informele situaties beschreven stonden. Per situatie moesten ze op een vijfpuntschaal aankruisen in hoeverre ze de situatie formeel of informeel vonden en vervolgens moesten tussen een formele, informele en digi-talige zin kiezen welke ze het best bij de context vonden passen.

De analyse van de zeven vijfpuntschalen apart heeft uitgewezen dat er geen verschillen zijn tussen de beoordelingen van de WhatsAppgroep en de opstelschrijvers. Ook wanneer de formele en informele situaties respectievelijk zijn gemiddeld, was er geen significant verschil tussen de twee groepen. Opmerkelijk is dat de gemiddelden, op een vijfpuntschaal, van de formele situaties rond de 2 liggen en van de informele situaties rond de 4. Dit impliceert dat zowel de WhatsAppgroep als de opstelschrijvers de formele situaties als formeel hebben beoordeeld en de informele situaties als informeel. Een *paired samples* t-toets heeft dan ook vervolgens uitgewezen dat er een significant verschil is tussen de beoordelingen van de formele en informele situaties. Daarnaast moet opgemerkt worden dat beide groepen in de twijfelsituatie, waarbij ze in principe hun eigen voorkeur voor formeel of informeel kunnen aangeven, gemiddelde beoordelingen van rond de 2 hebben.

Vervolgens is de keuzes voor de formele, informele en digi-talige zinnen per groep geanalyseerd. Hieruit bleek bij beide groepen een verband te zijn tussen de situaties en de gekozen zinnen. In de informele situaties heeft de WhatsAppgroep relatief weinig formele en relatief veel digi-talige zinnen gekozen. Dit geldt ook voor de opstelschrijvers.

Op basis van de resultaten kan er dus geconcludeerd worden dat de basis voor het onderscheid tussen formeel en informeel goed lijkt te zitten: de mbo-studenten kunnen formele en informele situaties van elkaar onderscheiden. Ook kan geconcludeerd worden dat WhatsApp in dit geval geen invloed heeft op het vermogen van studenten om formele en informele contexten van elkaar te kunnen onderscheiden. Daarnaast lijken de mbo-studenten digi-taal louter gepast te vinden in informele situaties.

De resultaten van dit onderzoek staan recht tegenover voorgaande onderzoeken. Uit voorgaand onderzoek van Rosen et al. (2010) is namelijk juist gebleken dat er een negatief verband lijkt te zijn tussen sms-taalkenmerken in het dagelijks gebruik van lager opgeleiden en hun schrijfkwaliteit, terwijl uit dit onderzoek is gebleken dat WhatsApp geen invloed heeft op het vermogen van studenten om formeel en informeel van elkaar te onderscheiden. Daarnaast laat dit onderzoek een tegenstem horen voor het onderzoek van Mphahlele et Mashamaite (2005). Zij stelden namelijk dat leerlingen niet in staat te zijn om een onderscheid te maken tussen een informele context waarin digi-taal toegestaan is en een formele context waarin dat juist ongepast is (Mphahlele & Mashamaite 2005), terwijl uit dit onderzoek daarentegen is gebleken dat de studenten alleen in informele situaties relatief vaak voor digi-taal kiezen en juist in een twijfelsituatie de voorkeur geven aan formeel taalgebruik.

Dat de bovenstaande resultaten verschillen ten opzichte van voorgaande onderzoeken, kan verklaard worden door beperkingen van de opzet van dit onderzoek. Zo is het aantal participanten beperkt en is er een scheve verdeling tussen het aantal mannelijke en het aantal vrouwelijke deelnemers. Daarnaast zijn cultuurverschillen niet meegenomen in dit onderzoek. Hierbij moet daarentegen wel opgemerkt worden dat de antwoorden van de mannelijke deelnemers op één lijn liggen met de resultaten van de vrouwelijke deelnemers en dat, ondanks het beperkte aantal participanten, de resultaten in het algemeen de goede kant op gaan.

Een andere beperking is dat er geen rekening gehouden is met het aantal jaren WhatsAppgebruik van alle deelnemers. Het is denkbaar dat de opstelschrijvers evengoed beïnvloed zijn door WhatsApp als zij al een aantal jaren gebruik maken van deze communicatiedienst. Het is namelijk mogelijk dat één kwartier te weinig verschil maakt tussen de twee groepen.

Een volgende beperking is dat het verschil tussen formeel en informeel basaal gemeten is. De studenten hebben louter aangekruist of ze denken dat de situaties formeel of informeel zijn en welke zin ze het best bij de situaties vinden passen. Hierbij kan een drang om zo goed mogelijk te scoren een rol spelen: de studenten wisten namelijk dat de vragenlijsten gecontroleerd zouden worden en probeerden wellicht sociaal wenselijke antwoorden in te vullen. Hieruit blijkt dat het wat betreft de perceptie wel goed zit: dat ze weten welke antwoorden sociaal wenselijk zijn, toont namelijk aan dat ze bewust zijn van welke situaties formeel en informeel zijn. De productie daarentegen is nog onduidelijk. In vervolgonderzoek kan dit opgelost worden door natuurlijk taalgebruik uit te lokken. Dit kan door de participanten zelf zinnen te laten schrijven in plaats van de meerkeuze zinnen.

In dit onderzoek is louter het al dan niet gebruiken van WhatsApp als factor gebruikt en de WhatsAppgesprekken zijn dan ook niet geanalyseerd. Er is namelijk van tevoren aangenomen dat de studenten voortdurend digi-taal gebruiken in hun WhatsAppgesprekken en dat dit de oorzaak is voor het informele taalgebruik in formele situaties. Aangezien de resultaten van dit onderzoek tegen de verwachting ingaan, is het interessant om toch globaal te kijken naar het taalgebruik in de WhatsAppgesprekken en de opstellen en om te zien of hier een verklaring ligt voor deze resultaten. Uit een globale bestudering van de WhatsAppgesprekken en de opstellen blijkt dat er relatief weinig gebruik wordt gemaakt van digi-taal. De aanname dat er voortdurend digi-taal gebruikt wordt, is dus niet juist. Het is dan ook mogelijk dat deze onjuiste aanname de reden is dat er in dit onderzoek geen invloed van WhatsApp gevonden is. De manipulatie hiervan is wellicht niet sterk genoeg geweest. In vervolgonderzoek zou er dan ook gestreefd moeten worden naar een natuurlijkere context, waarbij de onderzoeker er zeker van is dat de participanten gesprekken voeren zoals ze in het dagelijks leven ook doen.

Met het oog op de onjuiste aanname is dus gebleken dat het in vervolgonderzoek goed zou zijn om de manier van schrijven, met nadrukkelijk het gebruik van digi-taal, in de WhatsAppgesprekken en de opstellen te analyseren. Op die manier kan namelijk ook de mate van digi-taal onderzocht worden en gekeken worden of er een verband is tussen de schrijfvaardigheid in WhatsAppgesprekken en het vermogen om formele en informele contexten van elkaar te kunnen onderscheiden.

5. Literatuur

- Baron, N. (2004). See you online. Gender issues in college students use of instant messaging. In: *Journal of Language and Social Psychology* 23, 4, p. 397-423.
- Gheuens, K. (2010). *De spelling voorbij. Een onderzoek naar het hedendaagse gebruik van spelling bij Vlaamse en Nederlandse jongeren in formele en informele contexten*. Masterproef Katholieke Universiteit Leuven 2010.
- Lenhart, A., Arafeh, S., Smith, A. & Macgill, A.R. (2008). *Writing, technology and teens: Pew Internet & American life project*. Geraadpleegd op 20 mei 2016 via www.pewinternet.org/~media/Files/Reports/2008/PIP_Writing_Report_FINAL3.pdf.
- Mphahlele, M. L. & Mashamaite, K. (2005) . The impact of Short Message Service (SMS) language on language proficiency of learners and the SMS dictionaries: A challenge for educators and lexicographers. In: *IADIS International Conference Mobile Learning*, p. 161–168.
- Nu.nl (2015). *9,4 miljoen Nederlanders gebruiken WhatsApp*. Geraadpleegd op 20 mei 2016 via <http://www.nu.nl/apps/3975391/94-miljoen-nederlanders-gebruiken-whatsapp.html>.
- Plester, B., Wood, C. & Bell, V. (2008). Txt msg n school literacy: Does texting and knowledge of text abbreviations adversely affect children’s literacy attainment? In: *Literacy* 42, p. 137–144.
- Rosen, L.D., Chang, J., Erwin, L., Carrier, M. & Cheever, N. A. (2010). The Relationship between “Textisms” and formal and informal writing among young adults. In: *Communication Research* 37, 3, p. 420–440.
- Spooren, W. P. M. S. (2009). Bezorgde ouders? De relatie tussen chat en schrijfkwaliteit. In: W.P.M.S. Spooren, W.P.M.S., Onrust, M.G. & Sanders, J.M. *Studies in Taalbeheersing* 3 (p. 331-342). Assen: Van Gorcum. .
- Spooren, W. P. M. S. (2011). Sms-taal: ☺ of ☹? De invloed van nieuwe media op geletterdheid. In: *Ons erfdeel: Cultureel tijdschrift voor Zuidvlaamse werking in Vlaams-Nederlands-Suidafrikaanse samenwerking* 54, 3, p. 54-62.
- Tagliamonte, S. & Denis, D. (2008) Linguistic ruin? LOL! Instant messaging and teen language. In: *American Speech*, 83, 1, p. 3-34.
- Telecompaper (2015). *Whatsapp wordt steeds meer primair communicatiekanaal*. Geraadpleegd op 20 mei 2016 via <http://www.telecompaper.com/nieuws/whatsapp-wordt-steeds-meer-primair-communicatiekanaal--1114434>.
- Thurlow, C. (2006). From statistical panic to moral panic: The metadiscursive construction and popular exaggeration of new media language in the print media. In: *Journal of Computer-Mediated Communication* 11, 3, p. 667-701.

Verheijen, L. (2013). The effects of text messaging and instant messaging on literacy. In: *English Studies* 94, 5, p. 582-602.

Wijk, C. H. van. & Kempen, G. (1981). Het effect van sociale klassen en gespreksituatie op het gebied van connectieven in mondeling en schriftelijk taalgebruik. In: *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 3, 3, p. 203-209.

Zakelijkschrijven.nl. (z.j.). *Les 3: formeel of informeel?* Geraadpleegd op 27 maart 2016 via <https://zakelijkschrijven.nl/les/les-3-formeel-of-informeel/>.

Zakelijkschrijven.nl. (z.j.). *Woordenlijst (in)formele schrijfstijl*. Geraadpleegd op 27 maart 2016 via <https://www.zakelijkschrijven.nl/wp-content/uploads/2014/06/Woordenlijst-formele-schrijfstijl.pdf>.

6. Bijlage: Vragenlijst

Je hebt zojuist een WhatsAppgesprek gevoerd of een opstel geschreven over alcoholgebruik door jongeren onder de 18 jaar. Nu volgt er een enquête met beschrijvingen en vragen.

Deelname aan het onderzoek is geheel anoniem. De gegevens worden vertrouwelijk verwerkt.

Alvast bedankt voor je deelname!

Beantwoord eerst de volgende vragen:

1. Wat is je geslacht?

- Man
- Vrouw

2. Wat is je leeftijd?

_____ jaar

3. Welke mbo-opleiding (en welk niveau) volg je?

Opleiding: _____
Niveau: _____

3. Waar ben je geboren (stad/dorp en provincie)?

4. Welke taal spreek je thuis?

5. Hoe vaak spreek je Limburgs buiten school?

1	2	3	4	5
Nooit	Zelden	Soms	Vaak	Altijd

6. Hoe vaak gebruik je Limburgs op social media?

1	2	3	4	5
Nooit	Zelden	Soms	Vaak	Altijd

Z.O.Z.

Lees onderstaande situaties en geef per situatie aan of het volgens jou een formele of een informele situatie is. Geef daarna aan welk woord of welke zin je het best bij de situatie vindt passen.

Situatie 1:

Sinds vorige week heb je een nieuwe vriend(in). Na een paar dagen heb je jouw nieuwe schoonouders ontmoet en heb je met hen gepraat.

1. Deze situatie is:

1	2	3	4	5
Formeel	Beetje formeel	Neutraal	Beetje informeel	Informeel

2. Welke zin past het best bij deze situatie?
- 0 'Dag meneer en mevrouw Janssen, fijn om u te ontmoeten.'
 - 0 'Hoi, fijn om jullie eens te zien.'

Situatie 2:

Afgelopen zomer heb je vrijwilligerswerk gedaan in Afrika en daar heb je nieuwe vrienden gemaakt. Jullie hebben afgesproken om maandelijks een brief naar elkaar te sturen, want zij hebben daar in Afrika geen internet- of telefoonverbinding. Vandaag schrijf je een brief naar je vrienden in Afrika.

3. Deze situatie is:

1	2	3	4	5
Formeel	Beetje formeel	Neutraal	Beetje informeel	Informeel

4. Welke zin past het best bij deze situatie?
- 0 'Hoi! Hoe is het met jullie? Ik ga binnenkort weer naar Afrika.'
 - 0 'Beste vrienden, is alles oké? Ik heb recent weer een vakantie geboekt naar Afrika.'
 - 0 'Hoi! Hoe istie? Ik ga binnenkort weer naar Afrika. ☺'

Situatie 3:

Tijdens het leren voor een toets wiskunde, kom je erachter dat je iets niet begrijpt. Je besluit om jouw docent een mail te sturen en te vragen om uitleg.

5. Deze situatie is:

1	2	3	4	5
Formeel	Beetje formeel	Neutraal	Beetje informeel	Informeel

6. Welke zin past het best bij deze situatie?
- 0 'Hallo meneer Janssen. Kun je mij ajb iets uitleggen? Ik snap de som niet. Thanks! Groetjes!'
 - 0 'Beste meneer Janssen, ik begrijp een som niet. Zou u mij het wellicht uit kunnen leggen? Alvast bedankt. Vriendelijke groet'
 - 0 'Hallo meneer Janssen. Kun je mij alsjeblieft iets uitleggen? Ik snap de som niet. Dankjewel. Groetjes!'

Situatie 4:

Je bent met je vrienden in een pretpark en jullie willen een groepsfoto maken. Op dat moment loopt er een oudere man voorbij en jij besluit om hem te vragen of hij een foto van jullie wil maken.

7. Deze situatie is:

1	2	3	4	5
Formeel	Beetje formeel	Neutraal	Beetje informeel	Informeel

8. Welke zin past het best bij deze situatie?

- 0 'Hoi! Kun je misschien een foto van ons maken alsjeblieft?'
- 0 'Meneer, zou u wellicht een foto van ons willen maken alstublieft?'

Situatie 5:

Voor het vak Nederlands moet je een verslag schrijven over drugsgebruik in Nederland.

9. Deze situatie is:

1	2	3	4	5
Formeel	Beetje formeel	Neutraal	Beetje informeel	Informeel

10. Welke zin past het beste bij deze situatie?

- 0 'D'r wordt nu steeds vaker drugs gebruikt. Pff, dat is toch niet niks hè.'
- 0 'In het heden wordt er steeds frequenter drugs gebruikt. Dat is een lastige kwestie.'
- 0 'Er wordt nu steeds vaker drugs gebruikt. Dat is toch niet niks hè.'

Situatie 6:

Je hebt besloten dat je op kamers wilt gaan wonen. Je schrijft een stuk over jezelf om uitgenodigd te worden voor een kijkavond.

11. Deze situatie is:

1	2	3	4	5
Formeel	Beetje formeel	Neutraal	Beetje informeel	Informeel

12. Welke zin past het beste bij deze situatie?

- 0 'Hey! Omdat ik ver moet reizen voor school, wil ik op kamers gaan wonen. Ik zag de kamer op Facebook voorbijkomen en het lijkt me echt superleuk om bij jullie te komen wonen!'
- 0 'Hey! ☺ Omdat ik ver moet reizen voor school, wil ik op kamers gaan wonen. Ik zag de kamer op FB voorbijkomen en het lijkt me echt superleuk om bij jullie te komen wonen!'
- 0 'Beste Anne, ik ben Nina en ik ben 19 jaar oud. In verband met een lange reistijd naar school, wil ik graag op kamers gaan wonen. De kamer die bij jullie beschikbaar is, is precies waarnaar ik op zoek ben.'

Situatie 7:

Vorige week ben je jarig geweest en na lang twijfelen wil je toch jouw verjaardag nog vieren met je vrienden. Je stuurt jouw vrienden een berichtje met een uitnodiging.

13. Deze situatie is:

1	2	3	4	5
Formeel	Beetje formeel	Neutraal	Beetje informeel	Informeel

14. Welke zin past het beste bij deze situatie?

- 0 'Hey! ☺ Zaterdag wil ik mijn b-day voor jullie houden bij mij thuis. Wie komt d'r allemaal?'
- 0 'Hoi allemaal! Zoals jullie weten ben ik vorige week jarig geweest. Dit zou ik graag aanstaande zaterdag nog met jullie vieren bij mij thuis.'
- 0 'Hey! Zaterdag wil ik mijn verjaardag voor jullie houden bij mij thuis. Wie komt er allemaal?'

*** EINDE ***